

בס"ד. שיחת אחרון של פסח, ה'תשח"י.

בלתי מוגה

כ"ק אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הק' לסעודה.

א. דובר כמ"פ שכ"ק מו"ח אדמו"ר סיפרי, שהבעש"ט הי' נוהג לאכול באחרון של פסח סעודה שלישית, והי' קורא אותה בשם סעודת משיח.

השייכות דאחרון של פסח לגילוי המשיח רואים גם בהפטרת היום — שבה מדובר אודות המשיח: "ויצא חוטר מגזע ישי וגו'"².

וענין זה מרומז גם בהפטרת שביעי של פסח (שאחרון של פסח הוא יו"ט שני שלו) — "וידבר דוד לה' את דברי השירה הזאת גו'"³, שהשייכות של הפטרה זו לשביעי של פסח היא לא רק מצד ענין הקריאה דשירת הים, שהרי בשבת שירה מפטירין בשירת דבורה, ועכצ"ל שההפטרה בשביעי של פסח בשירת דוד היא (גם) מצד השייכות למשיח שהוא בן דוד⁴.

ב. בימות המשיח גופא ישנם כו"כ מדריגות, ובכללות נחלקים לשתי מדריגות: (א) ימות המשיח, (ב) עולם הבא.

ומהחילוקים שביניהם — שבנוגע לימות המשיח אמרו חז"ל⁵ "עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים", לויתן ושור הבר', משא"כ בנוגע לעולם הבא אמרו חז"ל⁶ "ש"אין בו לא אכילה ולא שתי", אלא צדיקים יושבין .. ונהנין מזיו השכינה".

וענין זה (שהעוה"ב אין בו אכו"ש) אינו בגלל שאז יהיו נשמות בלא גופים — שהרי נפסקה ההלכה⁷ כדעת הרמב"ן⁸ ש"עולם הבא" קאי על עולם התחי', שאז יהיו נשמות בגופים, ששייך אצלם אכילה ושתי', ואעפ"כ לא תהי' בו אכילה ושתי'.

(לקו"ד ח"ד תשא, א. סה"ש תרח"ץ ע' 283).

וראה גם לקמן סמ"ג.

(5) ב"ב עה, א.

(6) ראה ויק"ר פי"ג, ג.

(7) ברכות יז, א.

(8) ראה תו"מ סה"מ שבט ס"ע שסה.

וש"נ.

(9) בשער הגמול בסופו.

(1) שיחת יום אחרון של פסח תש"ב ס"ג (סה"ש תש"ב ס"ע 109) — נעתק ב"היום יום" כב ניסן (אחרון של פסח). וראה גם שיחת אחרון של פסח תשט"ז בתחלתה (תו"מ חט"ז ע' 228) וש"נ.

(2) ישע"י יא, א ואילך.

(3) שמואל-ב כב, א ואילך.

(4) ראה שיחת יום אחש"פ תרח"ץ סכ"ד

וביאור החילוק בין ימות המשיח לעולם הבא בנוגע לענין הסעודה — יובן בהקדים כללות החילוק בין ימות המשיח לעולם הבא:

בימות המשיח יהי סדר של עליות, ועל זמן זה אמרו חז"ל¹⁰ "צדיקים אין להם מנוחה.. שנאמר¹¹ ילכו מחיל אל חיל", והיינו, לפי שבימות המשיח יהיו רק בחי אורות וגילויים בלבד, שבהם שייך ענין של עליות¹².

— העליות שבימות המשיח יהיו אמנם שלא בסדר והדרגה, כיון שאז יהי גילוי אור הבלי גבול, והיינו, שבאור מוגבל העליות הם בסדר והדרגה, ומש"נ "ילכו מחיל אל חיל", הליכה אמיתית שהיא שלא בהדרגה, הרי זה מפני שאז יהי גילוי אור הבלי גבול. אבל אעפ"כ, הרי זה בחי אור בלבד, ולכן שייך בו חילוקי מדריגות ועליות. והו"ע "יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"¹³ (מנוחה שלמעלה מעליות¹⁴). —

משא"כ בעולם הבא תהי העלי' בבחי' העצמות ממש, שבו לא שייך ענין של התחלקות, ובמילא לא שייך גם ענינים של עליות¹². וזהו הטעם שהעוה"ב אין בו לא אכילה ולא שתי' — כיון שאז יתגלה תענוג העצמי, תענוג הפשוט¹⁵.

ג. אמנם, מבלי הבט על מעלת הגילויים ברוחניות, הן העליות לאין קץ שבימות המשיח, והן עולם הבא שלמעלה מעליות — לא מוותרים בני"י על הגאולה הגשמית כפשוטה, גאולה משעבוד מלכויות, וגאולה מענינים המונעים לפרנסה ובריאות הגוף.

וכפי שמצינו ביעודי הגאולה שאמרו חז"ל¹⁶ "עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות וכלי מילת", וכתיב¹⁷ "ביום ההוא יחי' איש עגלת בקר ושתי צאן", אשר, נוסף על הענינים כפי שהם ברוחניות, יהיו גם בגשמיות כפשוטם.

ואדרבה, דוקא בגאולה הגשמית יש מעלה יתירה — להיותה התחלת היציאה מהגלות, "מאפילה לאור גדול"¹⁸, שבה הוא עיקר השמחה והתענוג (משא"כ כל הענינים שלאח"ז שלהיותם עליות בטוב גופא לטוב נעלה יותר, אין בהם שמחה ותענוג כ"כ).

(15) ראה שם ע' צו ואילך. ועוד.

(16) שבת ל, סע"ב. וש"נ.

(17) ישע"י ז, כא. וראה גם תו"מ ח"ט ע'

99. וש"נ.

(18) הגש"פ פסקא "לפיכך כו".

(10) ברכות ומו"ק בסופן.

(11) תהלים פד, ח.

(12) ראה המשך תרס"ו ע' יב.

(13) תמיד בסופה.

(14) ראה גם תו"מ חלו"ו ע' 186. וש"נ.

ד. וזהו גם הטעם בנוגע לגילוי הארת המשיח באחרון של פסח, שנוסף על ביטוי הדבר באמירת ההפטרה ושאר ענינים רוחניים, נהגו הבעש"ט ורבותינו נשיאינו שלאחריו לערוך גם סעודה גשמית דוקא.

ואע"פ שבנוגע לסעודה שלישית דיום השבת יש דעות שאין צ"ל סעודה באכילה ושתי' בגשמיות¹⁹, כיון שזמן זה הוא "רעוא דרעוין"²⁰, מעין העוה"ב²¹, ולכן יש שיוצאים י"ח באמירת דברי תורה, ויש שיוצאים י"ח בניגון וכו', מ"מ, באחרון של פסח, גם כשחל בשבת, נהגו רבותינו נשיאינו לערוך סעודה גשמית דוקא.

והיינו, שאין זה כמו עוה"ב שאין בו לא אכילה ולא שתי', ואין זה אפילו כמו הסעודה דליתן ושור הבר שתהי' בתכלית הזיכוך והדקות, אלא סעודה גשמית כפשוטה דוקא, כי, העיקר הוא הגאולה בגשמיות, שבזה הוא עיקר השמחה והתענוג.

* * *

ה. האמור לעיל שיש צורך בגאולה וחירות מכל הענינים המבלבלים לפרנסה ובריאות הגוף — הרי זה כולל גם חירות וגאולה מענינים שהאדם גורם לעצמו, שהרי ישנם כו"כ ענינים של דאגות וטרדות שלאמיתו של דבר אין בהם ממש, אלא שהאדם מבלבל את עצמו בדאגות וטרדות. וכמבואר בתורה אור²² ד"ה "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה"²³, "מים רבים" קאי על טרדות הפרנסה וריבוי המחשבות המטרדות בעניני עוה"ז, ואעפ"כ "לא יוכלו לכבות את האהבה", האהבה המסותרת שישנה בכאו"א מישראל.

ו. ענין זה שייך גם לשביעי של פסח — כהפתגם שאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר²⁴ בשם הצמח צדק, שענין קריעת ים סוף בעבודה הוא לבקוע ולקרוע ("צושפאלטן און פאָאנדער־רייסן") את ים המחשבה. ים המחשבה — קאי על המחשבות וטרדות הפרנסה, שזהו"ע ים סוף.

דהנה, מבואר בדרושי חסידות²⁵ בענין קריעת ים סוף, ש"ים" הו"ע

(23) שה"ש ח, ט.

(24) שיחת ליל שש"פ תרצ"ז ס"ד (סה"ש

תרצ"ז ע' 232).

(25) ראה תו"א בשלח סב, א. לקו"ת צו

יד, ג. טז, ד. ובכ"מ.

(19) ראה זח"ג צה, א — הובא במג"א

או"ח סתמ"ד סק"ב (בשם השל"ה).

(20) זח"ב פח, סע"ב.

(21) ראה לקו"ש חכ"א ע' 84. וש"נ.

(22) ר"פ נח.

עלמא דאתכסייא, וקריעת ים סוף הו"ע המשכת עלמא דאתכסייא לעלמא דאתגלייא. ועד"ז בעבודה, שה"מים רבים" שהם טרדות הפרנסה הו"ע של עלמא דאתכסייא — עולם המחשבה, שהרי אינם באים בדיבור, כיון שהאדם מתבייש לגלותם בדיבור, לפי שיודע בפנימיות לבבו שאין לו מה לדאוג, אלא שזהו"ע של עלמא דאתכסייא, שדואג בהעלם לבבו.

מחשבות ודאגות אלו הם "ים" המפסיק בין מצרים לארץ ישראל, "ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך בה"²⁶:

בכאו"א מישראל בנפשו פנימה ישנו הענין ד"ארץ ישראל": "ארץ" — כמארז"ל²⁷ "למה נקרא שמה ארץ שרצתה לעשות רצון קונה", ו"ישראל" — ע"ש "כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל"²⁸, שענין זה ישנו בהעלם בכאו"א מישראל.

וכאשר יהודי רוצה לצאת ממצרים ולהכנס לארץ ישראל, דהיינו, לגלות את ה"ארץ ישראל" שבו — אזי המחשבות והטרדות מפסיקים ומנועים את הגילוי של ארץ ישראל, שכן, אע"פ ש"מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה", מ"מ, הרי הם מעלימים ומסתירים.

ולכן, התחלת העבודה היא — לבקוע ולקרוע את ים המחשבה.

ז. ועפ"ז אינו מובן: מהי גודל המעלה והתועלת שבגאולה וחירות מהדברים המונעים לפרנסה ובריאות בגשמיות — בה בשעה שגם כאשר כל הענינים הם כדבעי, גורם האדם לעצמו דאגות וטרדות מענינים שאין בהם ממש?

אך הענין הוא:

ישנו כלל גדול בתורה "אחרי רבים להטות"²⁹, והיינו, שכאשר יש רוב ומיעוט, הנה לא זו בלבד שאין מתחשבים בהמיעוט ועושים כדעת הרוב, אלא יתירה מזה, שגם המיעוט נגרר אחרי הרוב³⁰.

ובנדו"ד³¹: כאשר לא יהיו דאגות מצד חוסר פרנסה ובריאות, שהם רוב הדאגות — אזי יתבטלו גם מיעוט הדאגות שאין בהם ממש, כיון שהמיעוט נגרר אחרי הרוב.

ח. ידיעת ענין זה, שהרוב מכריע את המיעוט, היא נתינת כח

(30) ראה גם לקו"ש חכ"א ע' 112 ובהערה 33 שם. וש"נ.
(31) אין זוכרים בכיורו אם כן היתה הכוונה (המו"ל).

(26) עקב יא, יב.
(27) ב"ר פ"ה, ח.
(28) וישלח לב, כט.
(29) משפטים כג, ב.

להתגבר על כל המניעות ועיכובים בעבודת ה' וללחום כנגד היצר — כיון שהחלק הטוב שבנפשו הוא הרוב, ולכן ביכלתו להתגבר על חלק הרע, שהוא המיעוט.

טוב³² הוא מציאות נצחי. כאשר יהודי מקיים מצוה הרי זה דבר שנשאר תמיד, כדאיתא בתניא³³ "ויחוד זה למעלה הוא נצחי לעולם ועד". אבל רע אינו מציאות, ואינו אלא העלם והסתר, ואם האדם כבר קיבל על מה שעשה עונש הממרק, בגשמיות או ברוחניות, או שכבר עשה תשובה על זה — בודאי שהרע כבר נתבטל, ומכל-שכן בתשובה מאהבה, שזדונות נעשים כזכיות³⁴.

ונמצא, שבענין הטוב, הרי כל המעשים טובים שעשה במשך כל ימי חייו מצטרפים זה לזה, משא"כ ברע, לא שייך צירוף, כי הרע הקודם נתבטל מכבר. וכיון שכן, הרי הטוב הוא הרוב, ובכחו להתגבר על הרע שהוא המיעוט.

זאת ועוד:

איתא בכתבי האריז"ל³⁵ שרוב הנשמות שבדורותינו אלה אינם נשמות חדשות, אלא נשמות שכבר היו בעוה"ז, ובאו עוה"פ בגלגול. ולכן, גם הטוב שעשה בגלגולים הקודמים מצטרף לטוב שבגלגול זה, כיון שטוב הוא מציאות נצחי שקיים לעד. משא"כ הרע מהגלגול הקודם אינו יכול להצטרף, כיון שאינו מציאות, וכבר נתבטל, כנ"ל.

ובזה יובן בתוספת ביאור משנת³⁶ בענין "הרי אני כבן שבעים שנה", ששנותיו בגלגולו הקודם נצטרפו לשנותיו בגלגול זה, והיינו, שמצד הטוב שעשה במשך שני הגלגולים, ה' לו הכח של "בן שבעים שנה", ועי"ז זכה שתהי' הלכה כמותו — שתאמר יציאת מצרים גם בלילות.

ט. וזהו גם המענה לאלו שמתאוננים ונופלים ביאוש (והרי ידוע הפתגם³⁷ "שיאוש" הוא "שלא מדעת"³⁸), כיון שמתבוננים במעמדם

א. ובהערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בסה"מ תש"ח ע' 240 ואילך.

36) שיחת ליל ב' דחה"פ ס"ח (לעיל ע' 224).

37) ראה גם תו"מ חיי"ג ריש ע' 71. וש"נ.

38) ב"מ כא, ב.

32) קטע זה — נכלל בשיחה שהוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונדפסה בלקו"ש ח"א ע' 247.

33) פכ"ה.

34) יומא פו, ב.

35) ראה שער הגלגולים הקדמה טז. ספר הגלגולים פ"ד. רפ"ז. הובא בלקו"ת שה"ש נ,

ומצבם, ולא מוצאים בעצמם שיהי' להם מספיק טוב כדי ללחום כנגד הרע.

ובכן: עליהם לדעת שיש להם מספיק טוב מצד הגלגולים הקודמים, אלא שבינתיים הרי זה בהעלם, ועליהם לגלות זאת. הן אמת שהם אינם מרגישים את הטוב, אבל מה בכך ("וועמען אַרט עס") שהם אינם מרגישים זאת?! — העיקר הוא שכן היא המציאות, שכיון שהיו כבר בגלגול קודם, ובודאי קיימו מצוות כו', הרי טוב זה הוא נצחי לעולם ועד.

ומה שהם אינם מרגישים זאת — הרי העדר הידיעה (וההרגשה) אינו משנה את המציאות. וכפי שאמר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע³⁹: וכי משום שהסוסים חושבים אודות "תבן", לא קיימת מציאותם של המלאכים?! ...

י. וזהו³² גם מענה לאלו השואלים⁴⁰: איך יתכן שהדורות שלפנינו לא זכו לגילוי המשיח, ואילו עכשיו, כאשר אכשור דרא בתמ"י⁴¹, נזכה לגילוי המשיח — הנה המענה על זה, שבדורנו זה ישנו גם הטוב של הדורות שלפנינו כנ"ל, ולכן דוקא עכשיו נזכה לביאת המשיח במהרה בימינו.

* * *

יא. איתא בתניא⁴² שבשביעי של פסח הו"ע לידת הנשמות, לאחרי העיבור במשך כל ז' חדשים מהזיווג של שמיני-עצרת.

ועפ"ז מבאר הצ"צ שייכות הענינים דשביעי של פסח ואחרון של פסח — שהרי אמרו רז"ל⁴³ "אין בן דוד בא עד שיכלו כל נשמות שבגוף", ולכן הנה לאחרי לידת הנשמות בשביעי של פסח בא גילוי המשיח באחרון של פסח⁴⁴.

יב. כ"ק מו"ח אדמו"ר ביאר פעם⁴⁵ בשם הצ"צ ענין לידת הנשמות בשש"פ בעבודה — שכל ההחלטות הטובות שמחליטים במשך חודש תשרי, ובפרט בשמיני-עצרת שהוא זמן הקליטה, צריכים לבוא בפועל ממש בשביעי של פסח.

44) ראה שיחת ליל אחש"פ תרח"ץ בתחלתה (סה"ש תרח"ץ ע' 275).
45) שיחת ליל שש"פ תרח"ץ בסופה (סה"ש שם ע' 273).

39) ראה לקמן סל"ב. וש"נ.
40) ראה גם תו"מ חי"ט ע' 128. וש"נ.
41) יבמות לט, ב ובפרש"י.
42) אגה"ק ס"כ (קל, סע"ב).
43) יבמות סב, סע"א. וש"נ.

כלומר: אלו שעדיין לא קיימו בפועל את ההחלטות — יתחילו בכך; ואלו שכבר קיימו את ההחלטות בפועל — יוסיפו בהם חיזוק וחיות.

ובפשטות — שנפש האלקית תהי' מושלת ושולטת בכל הענינים דמחשבה דיבור ומעשה, שזהו דבר הנדרש אצל כאו"א מישראל. ובכלל זה היא גם הדרישה לבטל את כל הדאגות והטרדות (כנ"ל ס"ה ואילך), שזהו היסוד וההתחלה לקיום כל ההחלטות הטובות.

יג. ועפ"ז ניתוסף ביאור בהשייכות דשביעי של פסח ואחרון של פסח — כיון שעבודה הנ"ל מביאה את הגאולה:

התגלות הגאולה העתידה תהי' ע"י העבודה דבירור הניצוצות. והיינו, דכשם שביצי"מ כתיב⁴⁶ "וינצלו את מצרים", שעשאוה כמצולה שאין בה דגים וכמצודה שאין בה דגן⁴⁷, שביררו את כל ניצוצות הקדושה שהיו בארץ מצרים — כן יהי' גם בגאולה העתידה שתבוא עי"ז שיבררו את ניצוצות הקדושה שבכל הארצות.

וזוהו הטעם שהגאולה העתידה תהי' גאולה שאין אחרי' גלות⁴⁸:

ביצי"מ נאמר⁴⁹ "לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם", דכיון שענין הגלות הוא בשביל בירור הניצוצות, הרי לאחרי שביררו את כל הניצוצות שבמצרים, אין עוד מה לעשות במצרים⁵⁰.

אמנם, גם לאחרי היציאה ממצרים הי' ענין הגלות בשביל בירור הניצוצות שבשאר הארצות; אבל ע"י עבודתנו עתה, כאשר "אחד מכם גולה לברכריא וכו"⁵¹, ומבררים את הניצוצות שבכל הארצות — אזי תהי' גאולה שלימה שאין אחרי' גלות.

והרי ענין בירור הניצוצות הוא — קיום כל ההחלטות הטובות, שנקודתם היא שנפש האלקית תהי' מושלת ושולטת בכל הענינים.

וזוהו גם מ"ש⁵² בגאולה העתידה "והחרים ה' את לשון ים מצרים גו' והכהו לשבעה נחלים" — ע"ד המבואר בלקו"ת⁵³ בפירוש הפסוק⁵³ "בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות", שז'

(50) ראה ל"ת וסה"ל להאריז"ל ר"פ תצא.

(51) שהש"ר פ"ב, ח.

(52) ישעי' יא, טו.

(53) ר"פ בהעלותך.

(46) בא יב, לו.

(47) ברכות ט, ב. וש"נ.

(48) ראה מכילתא בשלח טו, א. הובא

בתוד"ה ה"ג ונאמר — פסחים קטז, ב.

(49) בשלח יד, יג.

הנרות הם ז' סוגים בנש"י שהם כנגד ז' המדות, וכולם צריכים להיות מאירים "אל מול פני המנורה", היינו, שבכל ענין תהי' נרגשת הפנימיות — שהו"ע בירור כל שבע המדות.

ונמצא, שע"י בירור הניצוצות שנעשה ע"י קיום ההחלטות טובות בשביעי של פסח, בא גילוי המשיח באחרון של פסח.

יד. ואין זה ענין התלוי במשך זמן, אלא מהסיוס דשביעי של פסח באים תיכף לגילוי המשיח באחרון של פסח.

וטעם הדבר — שהרי "כלו כל הקיצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה"⁵⁴, והיינו, שאין צורך להמתין משך זמן עבור "קיצין", ואילו ענין התשובה אינו תלוי במשך זמן, שהרי התשובה היא "בשעתא חדא וברגע חדא"⁵⁵.

וכפס"ד הגמרא במסכת קידושין⁵⁶ המקדש את האשה "על מנת שאני צדיק (גמור), אפילו רשע גמור, מקודשת שמא הרהר תשובה בדעתו", והיינו, שע"י הרהור תשובה הנה ברגע אחד נעשה מרשע גמור — צדיק גמור (אלא כיון שאין אדם יודע מה בלבו של חברו, יש ספק "שמא הרהר תשובה", ולכן הרי היא ספק מקודשת, אבל ברור הדבר שע"י הרהור תשובה נעשה אפילו מרשע גמור צדיק גמור).

וע"פ פס"ד הרמב"ם⁵⁷ "צריך אדם שיראה את עצמו .. וכן כל העולם חציו זכאי וחציו חייב .. עשה מצוה אחת הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות כו'", הרי זה שייך לכאו"א מישראל, שע"י הרהור תשובה באמת מכריע הוא את כל העולם כולו לכף זכות.

וכיון שזהו ענין שאינו תלוי בזמן, שהרי ענין התשובה הוא כמ"ש⁵⁸ "והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה", שזהו"ע שלמעלה מהזמן — אין בזה גם שאר ההגבלות בענין הזמן שמצינו בגמרא⁵⁹ בנוגע לביאת משיח בשבת ויו"ט כו', אלא ברגע אחד ממש, כאשר יהודי מעמיד את עצמו במצב הראוי ("שטעלט זיך איבער") ע"י הרהור תשובה כדבעי, אזי מיד באה הגאולה האמיתית והשלימה, אמן.

* * *

57) הלי' תשובה פ"ג ה"ד.

54) סנהדרין צז, ב.

58) קהלת יב, ז. וראה לקו"ת ר"פ האזינו.

55) זח"א קכט, סע"א.

56) מט, ב. וראה תו"מ ח"ה ע' 79 הערה ובכ"מ.

59) עירובין מג, ב.

16. וש"נ.

טו. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה והחרים הוי' את לשון ים מצרים.

* * *

טז. הענין ד"והדריך בנעלים"⁵² שנאמר בהפטרה דאחרון של פסח אודות בקיעת הנהר לעתיד לבוא — קשור עם הענין דעלי' לרגל, כדרשת חז"ל⁶⁰ על הפסוק⁶¹ "מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב", "מה יפו פעמותיהן של ישראל בשעה שעולין לרגל, בת נדיב, בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב".

וביאור השייכות דבקיעת הנהר לעת"ל עם עלי' לרגל:

נתבאר לעיל בהמאמר שבקיעת הנהר דלעתיד הוא כענין קריעת ים סוף, שענינו הוא גילוי ההעלם, אלא שלעתיד יתגלה העלם נעלה ועמוק יותר מההעלם שנתגלה בקריעת ים סוף.

וגם עלי' לרגל הו"ע גילוי ההעלם, שהרי בעלי' לרגל ראו אלקות במוחש ובגילוי, והיינו, שאע"פ שבכל העולם כולו הרי האלקות הוא בהעלם בלבושי הטבע, הנה בעלי' לרגל לביהמ"ק ראו אלקות בגילוי.

וע"פ האמור ש"והדריך בנעלים" קשור עם עלי' לרגל, מובן, ש"והדריך בנעלים" הוא אחד הענינים השייכים לבקיעת הנהר דלעתיד, שכללותו הוא גילוי ההעלם.

והיינו, שכללות הענין דגילוי ההעלם לעתיד יש בו חילוקי מדריגות, שהם פרטי הענינים שנימנו בכתוב בסדר דמלמטה למעלה: תחילה "והחרים ה' את לשון ים מצרים" — בחי' המלכות, ואח"כ "והניף ידו גו' והכהו לשבעה נחלים" — ז' המדות; וכיון שהענין ד"והדריך בנעלים" נאמר בסיום הכתוב, משמע, שזהו גילוי ההעלם היותר עליון.

והענין בזה — כפי שנתבאר בהמאמר⁶², ש"נעל" קאי על נעל דשכינתא, שכל ההמשכות הם ע"י לבוש הנעל, ולעתיד לבוא יהיו נש"י במדריגה נעלית יותר, שהרי "עתידין"⁶³ צדיקים שנקראין על שמו של הקב"ה⁶⁴.

וכיון שכל הגילויים דלעתיד תלויים במעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות⁶⁵, וכל גילוי קשור עם מצוה ועבודה שהיא מעין גילוי זה

63 (ב"ב עה, רע"ב).

64 חסר קצת (המו"ז).

65 (תניא רפ"ז).

60 סוכה מט, ב. וש"נ.

61 שה"ש ז, ב.

62 ד"ה והחרים שנאמר בהתוועדות פ"ז

(לעיל ע' 246).

— הרי מוכן שכדי לבוא להגילוי ד"והדריך בנעלים", הרי זה ע"י מצוה שנעשית ברגלים (כפי שנימנו בספר חרדים פרטי המצוות בשייכות לרמ"ח אברי האדם), וכמו "רץ לדבר מצוה"⁶⁶, ע"ז שדורכים בנעלים בפשטות, ובפרט כאשר הולכים ב"תהלוכה" מהלך רחוק שיש בזה טירחא יתירה — הנה ע"ז זוכים להענין ד"והדריך בנעלים", שזהו אחד הענינים היותר נעלים שבבקיעת הנהר דלעתיד, כנ"ל.

ומעלת השמחה דלעתיד — כמ"ש⁶⁷ "כי בשמחה תצאו גו'", ועד שאפילו "עצי השדה ימחאו כף" — היא נעלית עוד יותר, שלכן נמנית לבסוף.

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:)

כל המשתתפים ב"תהלוכה" יאמרו לחיים, וינגנו ניגון שמח, וכל שאר המסובים יסייעו להם בהניגון.

* * *

יז. על הפסוק⁶⁸ "שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרב", מבואר בחסידות⁶⁹, ש"שש מאות אלף רגלי העם" פעלו שיהי' "אנכי" — "אנכי מי שאנכי" — "בקרב" של משה.

וענין זה מתאים גם עם מ"ש במדרש⁷⁰ אילו היו ישראל ששים ריבוא חסר א' לא היתה ניתנת התורה אפילו למשה רבינו:

א' החידושים של מתן-תורה — שהתחלתו באות א', "אנכי", שהרי בריאת העולם היתה באות ב', "בראשית", וכדאיתא במדרש⁷¹ כ"ו דורות הי' האל"ף קורא תגר, עד מתן-תורה שהתחיל באות א'.

ונמצא, שששים ריבוא בני", "שש מאות אלף רגלי העם" — שעל ידם זכה גם משה רבינו למתן-תורה — פעלו את הענין ד"אנכי" אצל משה רבינו.

יח. אך צריך להבין מ"ש "שש מאות אלף רגלי העם" — מדוע נקראים כל בני' בשם "רגלים"?

66) אבות פ"ד מ"ב. טוש"ע (ואדה"ז) קמה. תרפ"ט ע' 58. תש"ב ע' 13. תש"ו ע' 36. תש"ט ע' ה. ועוד.
 67) ישע"י נה, יב.
 68) בהעלותך יא, כא.
 69) ראה סה"מ עטר"ת ע' תסד. תרפ"ד יט, ב.
 70) דב"ר פ"ז, ת. מכילתא יתרו יט, יא.
 71) ב"ר פ"א, יו"ד. הובא בלקו"ת ראה

הרי בנ"י הם "קומה שלימה"⁷², וכשם שבגוף האדם ישנם תרי"ג אברים וגידים שנחלקים בכללות לג' מדריגות ראש גוף ורגל, כמו"כ ישנם בבנ"י כו"כ חילוקי מדריגות, כך, שמלבד בחי' רגל, יש בבנ"י גם בחי' גוף וראש [והיינו, שנוסף לכך שמשה רבינו הוא ה"ראש", יש גם אצל שאר בנ"י בחי' ראש, וכמ"ש⁷³ "ראשיכם"], וא"כ, למה נקראים כאן כל בנ"י בשם "רגלים" — "שש מאות אלף רגלי העם"?

והביאור בזה:

הן אמת שיש בבנ"י כמה חילוקי מדריגות, ובכללות נחלקים לעשר מדריגות, "ראשיכם שבטיכם וגו' מחוטב עציך עד שואב מימך"⁷³ — הרי כל אחד מישראל כלול מכולם.

וראי' לדבר — שהרי כל אחד מישראל חייב בכל תרי"ג המצוות שהם כנגד תרי"ג אברי וגידי האדם [וכנ"ל (סט"ז) בשם החרדים שיש לכל אבר מצוות השייכות אליו], ולכאורה, אלו ששייכים לסוג ד"ראשיכם" היו צריכים לקיים רק את המצוות השייכות ל"ראש", ועד"ז בנוגע לשאר הסוגים שבבנ"י, ומדוע חייב כל אחד מישראל בכל תרי"ג המצוות? — אלא שזהו מצד ההתכללות שכל אחד כלול מכולם.

והיינו, שאצל כל אחד מישראל ישנם כל המדריגות שנחלקות בכללות לראש גוף ורגל, וענינם בעבודה — קיום המצוות מצד השגה (ראש), מצד הרגש הלב (גוף), ומצד קבלת עול (רגל). וג' ענינים אלו ישנם אצל כל אחד מישראל, והיינו, שגם אצל "ראשיכם" ישנה העבודה ד"רגל" — קבלת עול.

ועז"נ "שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרב" — שהמשכת בחינת "אנכי" היא לא ע"י עבודה של השגה, או מדות אהבה ויראה שבלב, אלא דוקא ע"י קבלת עול, "רגל", שע"ז "לוקחים" בחי' העצמות.

יט. והביאור בזה:

אע"פ שאצל כל אחד מישראל ישנם העבודות דכל תרי"ג האברים, לפי שכל אחד כלול מכולם — יש חילוק בין רגל לשאר האברים, שכל שאר האברים, אף שישנם אצל כל בנ"י, מ"מ, אינם אצל כולם בשוה, שהרי ישנם כו"כ חילוקי מדריגות בענין ההשגה, וכמו"כ ישנם כו"כ חילוקי מדריגות באהבה ויראה, וכיו"ב. ועד כדי כך, שלעתיד לבוא "כל

(72) תו"א יתרו (בהוספות) קיב, רע"ב. (73) ר"פ נצבים. לקו"ת ר"פ נצבים. ובכ"מ.

אחד ואחד נכוח מחופתו של חבירו⁵, שזה מורה על ריחוק הערך שביניהם, והיינו, שישנם חילוקי מדריגות שבאין ערוך כלל; משא"כ ענין הרגל, קבלת עול — הרי אצל כל אחד מישראל, מהגדול שבגדולים עד הפחות שבפחותים, ישנו כח הקבלת עול בשוה.

אמנם יכול להיות שאצל בעל-שכל יהי' כח הקבלת עול בהעלם יותר, כיון שענין השכל מעלים על קבלת עול. אבל, ענין זה הוא מצד העלם השכל בלבד, ואילו בפנימיות ישנו כח הקב"ע והביטול בכולם בשוה (משא"כ החילוקים שבהשגה ואהבה ויראה, הרי זה באופן שהם באמת מחולקים זמ"ז, והיינו, שמי שהוא בכחי' רגל, הרי ענין ההשגה אצלו הוא במדריגה תחתונה יותר גם בפנימיותו).

וטעם הדבר — לפי שהשגה ואהבה ויראה הם מצד כחות הנשמה, שיש בהם התחלקות, משא"כ קבלת עול וביטול הם מצד עצם הנשמה, שהיא בכולם בשוה, שהרי בהעצם לא שייך התחלקות.

ולכן, כשם שע"י השגה ואהבה ויראה לא מגיעים בעצם הנשמה, כמו"כ לא לוקחים על ידם את העצם שלמעלה, שהרי העצמות "לית מחשבה תפיסא כך כלל"⁷⁴; ודוקא ע"י ביטול ומסירת נפש שמצד עצם הנשמה, לוקחים את העצמות.

וזהו "שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרב" — שענין זה נאמר בנוגע לכל אחד ממשים ריבוא בני" (כולל גם אלו שהם בבחינת "ראשיכם שבטיכם"), שכדי שיומשך אצלם הענין ד"אנכי", הרי זה ע"י "רגלי" דוקא.

כ. ועל המשכת בחינת "אנכי" שנעשית ע"י העבודה ד"רגלי" — נאמר הלשון "בקרב", שמורה על ההמשכה בפנימיות:

לכאורה יש מקום לומר, שענין הפנימיות שייך להשגה, אהבה ויראה, שהם ענינים פנימיים; משא"כ ביטול ומס"ג שענינם הוא באופן של יציאה ממציאיותו, הרי אין זה ענין של פנימיות. ונוסף לכך שמצד ענין העבודה אין זה ענין של פנימיות, כן הוא גם מצד ההמשכה — דכיון שזוהי המשכת העצמות ד"לית מחשבה תפיסא כך", אין זה נמשך בפנימיות.

ומ"מ נאמר הלשון "בקרב", להורות על ההמשכה בפנימיות, והיינו, שאע"פ ש"לית מחשבה תפיסא כך", מ"מ, הרי זה נמשך בפנימיות.

(74) תקו"ז בהקדמה (יז, א).

ועל־דרך הענין דאכילת מצה — שאף שהמצה היא "מיכלא דמהימנותא"⁷⁵, ענין האמונה שלמעלה מהשגה, מ"מ, הרי זה בא בפנימיות, שזהו ענין אכילת המצה, שהמצה נעשית דם ובשר כבשרו⁷⁶.

והענין בזה — שהביטול והמס"נ הם באופן כזה שאף שמוסר נפשו, הנחת עצמותו, אין זה ענין של שבירה, ששובר את עצמו ("ער ברעכט זיך"), אלא הוא עושה זאת בשמחה, וכפי שמצינו בענין העקידה, שהמס"נ היתה בזריזות ובשמחה, כמבואר באגה"ק⁷⁷. והיינו, שענין המס"נ שלמעלה לגמרי ממציאותו — נעשית מציאותו בפנימיות. ועי"ז נעשית המשכת העצמות בפנימיות — "בקרבו".

כא. ובפשטות הכתוב — קאי "בקרבו" על משה רבינו, וכנ"ל (סי"ז) שע"י "שש מאות אלף רגלי העם" נמשך "אנכי" גם "בקרבו" של משה:

נזכר לעיל שאלו שאינם בעלי השגה, נקל יותר לעורר את כח המס"נ (וכמשל הידוע⁷⁸ שנקל יותר להכניס את הרגלים למים רותחים מאשר את הראש), ובמילא גם "לקחת" את העצמות, משא"כ אצל אלו שהם בבחי' "ראשיכם".

וענין זה פעלו הרגלים, "רגלי העם" — שתהי' התעוררות הביטול והמס"נ גם אצל משה רבינו, ה"ראש" דבני, ועי"ז נעשית בו המשכת בחי' "אנכי".

וכמבואר בחסידות⁷⁹ בפירוש הכתוב⁷⁹ "והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה", שעיקר רגש הענוה של משה הי' בראותו שבעקבתא דמשיחא יהי' דור שלא תהי' אצלו השגה באלקות, וגם לא הרגש של אהבה ויראה, ונוסף לכך יהי' גם חושך כפול ומכופל, ואעפ"כ יעמדו במס"נ [ועי"ז יתבטלו בדרך ממילא כל הנסיונות, ההעלמות וההסתרים, כמבואר בתניא⁸⁰ שלגבי בחי' החכמה "הרי כל הקליפות בטלים ומבוטלים.. כהמס דונג מפני אש"] — הנה ענין זה פעל אצל משה רבינו רגש של ענוה ושפלות ("אַרְאָפְגַע־פְּאֶלְנִקְיִיט").

ורגש הביטול והשפלות של משה רבינו הו"ע התשובה — כמבואר במ"א⁸¹ בענין "והאיש משה עניו מאד גו'", שהו"ע התשובה ש"משיח

75) זח"ב קפג, ב.

76) ראה המשך וככה תרל"ז פ"ס (סה"מ)

79) בהעלותך יב, ג.

80) פי"ט.

תרל"ז ח"ב ע' תקלג ואילך).

81) ראה סד"ה והניף דאחש"פ תשי"א

77) סכ"א.

78) ראה סה"מ תרמ"ח ע' קפז ואילך. (תו"מ ח"ג ע' 38).

אתא לאתבא צדיקיא בתיובתא⁸² — שעי"ז נעשה גם אצל משה רבינו גילוי העצמות.

וכל זה נעשה ע"י העבודה שמצד בחי' רגלים דוקא. ועי"ז פועלים להקים את סוכת דוד שנפלה עד בחי' רגלים ועקבים⁸³, וזוכים להגילוי דוד (בר נפלי⁸⁴), בבנין ביהמ"ק ע"י משיח צדקנו, במהרה בימינו אמן. [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה להכריז ע"ד המנהג שקבע כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע⁸⁵ שתלמידי תומכי תמימים ישנו ד' כוסות⁸⁶ בסעודה האחרונה דאחרון של פסח, וצוה להוסיף שהנהגה זו שייכת (לא רק לתלמידים דוקא, אלא) לכולם, כמדובר בשנים שלפנ"ז⁸⁷].

* * *

כב. כ"ק מו"ח אדמו"ר ביאר טעם סמיכות החכם לרשע, שזהו בכדי שהחכם יתקן את הרשע, שהרי סוכ"ס צריכים לתקן גם את הרשע, ומי יכול לתקן את הרשע — החכם דוקא, ולכן סמכו את החכם לרשע⁸⁸. ועפ"ז נמצא, שסמיכות החכם לרשע היא מצד מעלתו של החכם.

אמנם, ענין זה מורה גם על החסרון של החכם, דכיון שסוכ"ס עומד הוא בסמוך להרשע, מאיזה טעם שיהי', הרי זה מורה על החסרון שלו. והביאור בזה:

לכאורה אינו מובן: כיצד מעמידים את החכם סמוך להרשע בכדי לתקנו — הרי אמרו חז"ל "הרחק משכן רע"⁸⁹, "אוי לרשע ואוי לשכנו"⁹⁰. ואף שעי"ז יהי' תיקון לרשע — הרי ישנו כלל⁹¹ ש"אין אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חברך"?

אך הענין הוא — כמבואר בפוסקים⁹² שהכלל "אין אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חברך" הוא רק כאשר הקלוקל של חברו אינו באשמתו

שליט"א לתלמידים הספרדיים לנגן הניגון "אין אדיר כה", ועמד מלוא קומתו ורקד על מקומו בשמחה רבה.

(87) ראה שיחת אחש"פ דאשתקד סמ"ג (תו"מ חיי"ט ע' 315). וש"נ.

(88) ראה גם שיחת ליל ב' דחה"פ סי"ג (לעיל ע' 227).

(89) אבות פ"א מ"ו.

(90) סוכה בסופה.

(91) שבת ד, א. וש"נ.

(92) ראה תוד"ה וכי — שבת שם. הובא

באג"ק חיי"א ע' רנה.

(82) ראה זח"ג קנג, ב. לקו"ת דרושי שמע"צ צב, ב. שה"ש נ, סע"ב, ובכ"מ.

(83) ראה תניא אגה"ק ס"ט.

(84) סנהדרין צו, סע"ב.

(85) שיחת יום אחש"פ תרח"ץ סכ"ג

(סה"ש תרח"ץ ע' 277) — נעתק ב"היום יום" כב ניסן, אחש"פ.

(86) לאחרי שתיית כוס ראשון — אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: כיון שאוחזים לאחרי כוס ראשון, יכולים כבר לנגן הניגון "והיא שעמדה" (ראה גם לעיל ע' 220).

במהלך ההתוועדות צוה כ"ק אדמו"ר

כלל, אבל אם הוא גרם הקלקול לחבירו, אזי מוטל עליו החוב לתקן זאת, ואז אין מתחשבים בכלל הנ"ל.

ועד"ז בעניננו — שהחכם יש לו שייכות וגרם למעמדו ומצבו של הרשע, וכמדובר לעיל⁹³ שבקדושה לא צריך להיות ענין של שאלות, ולכן, אפילו שאלת החכם, כיון שהיא שאלה, הרי זה דבר בלתי רצוי, ומצד שאלת החכם הנה בריבוי השתלשלות באה גם שאלת הרשע. וכיון שהחכם הוא הגורם לכך — עליו לתקן זאת.

כג. וזהו גם מה שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁹⁴, שבא' הסדרים אצל אביו, כ"ק אדנ"ע, ביטל מאד את ה"חכם", ושיבח את ה"תם" מצד מעלת התמימות, ושיבח ביותר את ה"שאינו יודע לשאול", וביאר, שעניני קדושה ואלקות צריכים להיות בפשיטות, כמו בעולם האצילות שהאלקות הוא בפשיטות, כך, שאין שאלות.

ועד"ז שלא שייך שאדם יחקור אודות עצמו אם הוא נמצא במציאות... מה ראשו מה גופו ומה רגליו, שכן, ענין של חקירה ושאלה שייך רק על דבר זולתו, ולא על עצמו.

ועד"ז בנדו"ד, שכאשר ענין האלקות הוא בפשיטות, אזי לא שייך לשאול "מה העדות והחוקים והמשפטים גו"⁹⁵.

כד. וע"פ ביאור כ"ק אדנ"ע בענין "שאינו יודע לשאול" — יש לבאר ג"כ מה שנאמר עליו "את פתח לו":

תכלית הכוונה היא שהאור והגילוי דאלקות בפשיטות יהי' לא רק בעולם האצילות, אלא יומשך גם בעולמות בי"ע, כדי שתהי' לו ית' דירה בתחתונים⁹⁶.

והנה, הסיבה לכך שבעולמות בי"ע האור הוא בהעלם — הרי זה מצד ההעלם דספירת המלכות, שספירת המלכות דאצילות מעלמת ומסתרת על האורות דאצילות שלא יומשכו בעולמות בי"ע. ולכן העבודה היא לעשות "פתח" בספירת המלכות, שע"ז יומשך האור גם בעולמות בי"ע. וזהו "ושאינו יודע לשאול את פתח לו": "שאינו יודע לשאול" — קאי על מדריגת האצילות, ששם האלקות הוא בפשיטות, כנ"ל. "את",

96) ראה תנחומא בחוקתי ג. נשא טז.

ב"ר ספ"ג. במדבר פ"ג, ו. תניא רפל"ו. ובכ"מ.

93) שיחת ליל ב' דחה"פ שם.

94) שיחת ליל א' דחה"פ תרח"ץ ס"י

95) (סה"ש תרח"ץ ס"ע 262 ואילך).

96) (ואתחנן ו, כ.

לשון נקבה — קאי על ספירת המלכות דאצילות, בחי' מקבל. ו"פתח לו" — שצריכים לעשות "פתח" בספירת המלכות, כדי שאור האצילות יומשך גם בעולמות ביי"ע, ועיי'ז תתמלא הכוונה להיות לו ית' דירה בתחתונים.

כה. הענין ד"שאינו יודע לשאול" הוא בדוגמת ענין התפלה שהיא באופן של ביטול — "כעבדא קמי מרי"י"⁹⁷.

וגם ההקדמה לתפלה היא באמירת הפסוק⁹⁸ "אדניי שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך":

בין גאולה לתפלה אסור להפסיק⁹⁹, שזהו חומר גם לגבי שאר המקומות שבתפלה שבתנאים מיוחדים מותר להפסיק בהם. ואעפ"כ תיקנו לומר הפסוק "אדניי שפתי תפתח גו'" קודם התפלה, כדאיתא בגמרא¹⁰⁰ שאין זה הפסק, אלא "כתפלה אריכתא דמיא".

עיקר התפלה היא בקשת צרכיו ביי"ב ברכות אמצעיות, ואילו ג' ברכות ראשונות הם רק הכנה לתפלה, כמארז"ל¹⁰¹ "לעולם יסדר אדם שבחו של הקב"ה ואח"כ יתפלל". ואעפ"כ, הנה ההקדמה לבקשת צרכיו, ואפילו לסידור שבחו של מקום, היא — ענין הביטול.

כלומר: הענין דבקשת צרכיו אינו באופן שהוא יודע מה הם הדברים שחסרים לו, ומבקש אותם, אלא באופן שהוא בעצמו אינו יודע כלל מה לבקש,

— וכפי שאנו רואים שפעמים רבות מבקש האדם ענינים כאלו שהוא חושב שהם טובים עבורו, ובאמת הרי זה להיפך. וכן לאידך גיסא, שיש ענינים שהאדם מתרחק מהם כמטחוי קשת, ובאמת הרי הם טובים עבורו —

ולכן, הסדר דבקשת צרכיו אינו באופן שמבקש מה שמעיק עליו ("דאָס וואָס אים קוועטשט"), אלא הוא מתפלל סדר התפלה כפי שקבעו אנשי כנסת הגדולה ברוח הקודש עבור כאו"א מישראל עד סוף כל הדורות. ונמצא, שבקשת צרכיו אינה מצד ידיעה, שהרי הוא "אינו יודע לשאול", שאינו יודע מה לבקש, ובעומק יותר, שבעמדו "כעבדא קמי מרי"י" לא שייכת אצלו תנועה של בקשה ושאלה, להיותו בטל לגמרי עד שאינו מרגיש את עצמו כלל.

100) ברכות ד, ב.
101) שם לב, סע"א. וש"נ.

97) שבת י"ד, א.
98) תהלים נא, יז.
99) ראה טושו"ע ואדה"ז או"ח רסקי"א.

וכידוע בסדר התפלה ששמו"ע הוא באצילות¹⁰², ולכן לא שייך שם ענין של שאלה ובקשה, וזהו המעמד ומצב ד"שאינו יודע לשאול", כנ"ל. ולכן קבעו ההקדמה לתפלה בפסוק "אדני שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך" — שמצד עצמו אינו מציאות כלל, ותפלתו אינה אלא באופן ש"פי יגיד תהלתך", "יגיד" מלשון המשכה, כמו "נהרא דנגיד"¹⁰³, שעל ידו רק נמשכת התהלה שלמעלה¹⁰⁴.

כו. אך עדיין אינו מוכן: כיצד יתאים האמור לעיל עם המבואר בפע"ח¹⁰⁵ בענין ד' הבנים, שחכם הוא כנגד עולם האצילות?
והענין בזה — שגם עולם האצילות אינו תכלית הביטול, וזהו ענין החכם, שהוא במדרגת עולם האצילות, אבל עדיין אינו בתכלית הביטול. ולמעלה מזה הוא ה"שאינו יודע לשאול", שאין אצלו חשבונות כלל, אלא הוא מפקיר את עצמו מתוך מס"נ, ודוקא ע"י הנהגה זו לוקחים את העצמות שלמעלה מאצילות, "אנת הוא חד ולא בחושבן"⁷⁴.
וע"ד האמור לעיל (סי"ז ואילך) שדוקא ע"י ענין הרגל, קבלת עול ללא חשבונות, ממשיכים בחי' "אנכי".

כז. אמנם, אע"פ שנתבאר לעיל שענין התפלה הוא באופן של ביטול עד שאינו שייך לבקש כלל, כי אם "אדני שפתי תפתח וגו'", מ"מ, הרי הענין דשאלת צרכיו הוא בתפלה דוקא.
וההסברה בזה — שהיא הנותנת — שדוקא מצד הביטול נעשה בבחינת "כלי ריקן מחזיק"¹⁰⁶ לברכתו של הקב"ה, שיושפע לו מילוי כל צרכיו.

וכמו"כ בעבודה הרוחנית — שע"י הביטול ומס"נ נעשה כלי לבחי' "אנכי", ועי"ז גם לכל המצוות, וכידוע מ"ש הרס"ג¹⁰⁷ שכל תרי"ג מצוות כלולים בעשרת הדברות, ובפרטיות יותר שבעשה"ד ישנם תרי"ג תיבות, כנגד תרי"ג מצוות דאורייתא וז' מצוות דרבנן¹⁰⁸, וכולם כלולים בדיבור הראשון שכלול בתיבה הראשונה — "אנכי"¹⁰⁹, ונמצא, שע"י "אנכי" לוקחים את כל המצוות.

(105) שכ"א פ"ז.

(106) ברכות מ, א. וש"נ.

(107) הובא בפרש"י משפטים כד, יב.

(108) ראה לקו"ש חכ"ט ע' 110. וש"נ.

(109) ראה לקו"ש חכ"ה ע' 382. וש"נ.

(102) ראה לקו"ת בהר מד, א. שה"ש מז,

א. ובכ"מ.

(103) זח"א לז, סע"ב.

(104) ראה ד"ה אדני שפתי תפתח תשי"ב

פ"ד (תו"מ ח"ה ע' 104). וש"נ.

והיינו, שגם העבודה ד"ראשיכם שבטיכם" (שצריכה להיות בכא"א מישראל, כנ"ל סיי"ח) — היסוד שלה הוא העבודה דבחי' רגל, שעל ידה לוקחים את ה"אנכי", ועי"ז ישנם במילא גם עניני העבודה דמוח ולב.

כת. האמור לעיל שצריכים להיות בבחינת "שאינו יודע לשאול", אינו בסתירה להענין ד"הוי רץ למצוה",

— וכמדובר כמ"פ שכיון ש"אין גו' אתנו יודע עד מה"110, אין להמתין, אלא צריכים לבד לרוץ ולעשות כל מה שניתן לעשות, ולפעמים, הנה גם כאשר נדמה לו שזהו דבר קטן ("א קלייניקייט"), הרי זה באמת ענין עיקרי, ולכן צריכים לרוץ בשביל כל דבר —

כי, הענין ד"הוי רץ למצוה" גופא צריך להיות בדרך קבלת עול, כיון שכך צוה הקב"ה.

ועד"ז בנוגע להמצוות דחובת המוח והלב — שאף שכל אחד צריך להתייגע בענין ההשגה כו', הרי זה גופא צריך להיות מצד קבלת עול, והיינו, שהענין דקבלת עול מביא את כל שאר הענינים.

וכאמור, שב"אנכי" כלולים וממנו נמשכים בגלוי כל פרטי תרי"ג המצוות, אבל ההתחלה צריכה להיות בהענין דקבלת עול, וכדאיתא בתניא¹¹¹ שזהו "ראשית העבודה ועיקרה ושרשה".

וכן הוא בעבודת כל יום ויום — שלכל לראש, מיד בקומו משינתו, צריך לומר "מודה אני לפניך", שזהו היסוד לעבודת כל היום.

כט. וזהו גם ענין סמיכת החכם לרשע בכדי לתקנו:

כאשר שאלת החכם היא כדבעי, היינו, שגם עבודת ההשגה באה מצד קבלת עול, שע"ז מגלה את בחי' הרגל שבו — אזי בכחו לתקן גם את הרשע, כי, ה"רגל", שקשור עם עצם הנשמה, ועם בחי' "אנת הוא חד ולא בחושבן", הוא בשלימות אצל כל אחד מישראל, כמארז"ל¹¹² "ישראל אע"פ שחטא ישראל הוא", ולכן, עי"ז שהחכם מגלה זאת בעצמו, אזי מגלה את נקודת היהדות גם אצל הרשע.

ועי"ז נעשה "את פתח לו", וכאשר ישנו הענין ד"פתחו לי כחודה של מחט", אזי "אני אפתח לכם כפתחו של אולם"¹¹³.

* * *

(112) סנהדרין מד, רע"א.
(113) ראה שהש"ר פ"ה, ב.

(110) תהלים עד, ט.
(111) רפמ"א.

ל. בהענין¹¹⁴ המבואר בהמכתב כללי¹¹⁵, שבכל יום צריך יהודי לחיות ולחיות ("איבערלעבן און דורכמאַכן") יציאת מצרים¹¹⁶ (כיון ש"יציאת מצרים" של אתמול אינה מספיקה עבור מצבו ודרגתו היום, וה"יציאת מצרים" של היום לא תספיק עבור מחר) — יש הוספה: מצוות נקראים לבושים, וכמאמר רז"ל¹¹⁷ על פסוק¹¹⁸ "וידעו כי ערומים הם", "מצוה אחת שהיתה בידן, נתערטלו הימנה". משל בתורה — מתאים בכל הפרטים¹¹⁹.

בלבושים, רואים אנו, שכאשר האדם הולך וגדל, צריך להחליפם. אם הוא נשאר באותם לבושים שלבש מקודם, הנה מבלי הבט על כך שמקודם הוסיפו הלבושים בכבודו, כמאמר רז"ל¹²⁰ ר' יוחנן קרי למאני' מכבודתי, הרי עתה, לא זו בלבד שאינם מכבדים אותו, אלא אדרבה — ילעגו ממנו על כך שאדם מבוגר לובש לבושים ילדותיים.

וכמו"כ גם בנמשל — בנוגע למצוות, שהם לבושים ורחניים. ככל שהאדם גדל במובן הרוחני, עליו להגדיל את הלבושים שלו — המצוות. ה"מדה" של המצוות שקיים לפני כן, אינה מספיקה די' למצבו עתה¹²¹.

לא. יהודי הולך וגדל תמיד, שהרי בכל יום הוא¹²² מקיים מצוות¹²³,

117) ב"ר פי"ט, ו. וראה תניא פ"ה. אגה"ק ס"ג. ובכ"מ.

118) בראשית ג, ז ובפרש"י.

119) ראה לקו"ש ח"א ע' 83. שיחת ליל ב' דחה"פ ס"ח (לעיל ע' 224). וש"נ.

120) שבת ק"ג, ב.

121) וזהו גם המענה לאלו הטוענים: מדוע תובעים מהם "הידורים" שונים שלא תובעים מאחרים? — כיון שכל אחד צריך ללבוש לבושים המתאימים לפי גדלו (מהנחה בלתי מוגה).

122) כל אחד מישראל, כמארו"ל (ברכות נז, א. חגיגה בסופה. וש"נ) "אפילו פושעי ישראל מלאים מצוות כרימוך" (מהנחה בלתי מוגה).

123) כולל גם במשך הזמן שלאחרי זכירת יצי"מ בק"ש של ערבית עד למחרת בבוקר — שהרי בינתיים ברך ברכת המפיל, ברכות השחר וכו' (מהנחה בלתי מוגה).

114) מכאן עד סוסל"א — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונרפס בלקו"ש ח"ב ע' 544. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה. 115) די"א ניסן שנה זו (אג"ק ח"ז ע' לא ואילך. לעיל ע' 210 ואילך).

116) שהרי זכירת יצי"מ אינה זכירה בעלמא, אלא ככל עניני תומ"צ שצריכים להיות (לא בדרך "מצות אנשים מלומדה", אלא) מתוך חיות פנימי.

ולכאורה: כיצד אפשרי הדבר? — "יציאת מצרים" הו"ע שאירע בעבר, ועד כמה שהאדם יתבונן בשכלו ויצויר לעצמו את הענין של יצי"מ — הרי כיון שאין זה ענין של פועל ממש, לא יחדור הדבר ברגש הלב שיהי' בהתפעלות כמו בשעת יצי"מ?

אך הענין הוא — כמבואר בתניא (פמ"ז) שהכוונה היא ל"יציאת מצרים" ברוחניות, שצריכה להיות בכל יום, ובפרט בשעת ק"ש (מהנחה בלתי מוגה).

וע"י כל מצוה נעשה נעלה וקדוש יותר. ובאמת הרי זו עלי' בלתי מוגבלת, שהרי מצוה (לשון צוותא¹²⁴) מקשרת את היהודי עם הקב"ה, שהוא ית' בלי גבול¹²⁵.

ולכן אינו יכול להסתפק במדת המצוות שעשה אתמול, כי, אפילו אם אתמול הי' זה מספיק עבורו, והי' בבחינת יציאת מצרים, הנה לגבי מצבו היום הרי זה עדיין — מצרים.

והדברים קל וחומר: ומה בלבושים גשמיים, שהחילוק בין ילד למבוגר, אפילו בין תינוק בן יומו לזקן בן שבעים שנה, הוא בהגבלה, צריכים להחליף את הלבושים — ברוחניות, שע"י מצוה יכול להיות שינוי ממהות למהות, מרשע גמור לבינוני, לצדיק וכו', עלי' בלתי מוגבלת — על אחת כמה וכמה.

לב. אלא מאי? — הוא טוען שאינו מרגיש בעצמו שינוי ועלי'.

והמענה על זה — כמוזכר לעיל (ס"ט) פתגם כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, שהעדר הידיעה אינו משנה את המציאות.

וזה דבר הסיפור¹²⁶:

אחד המשכילים בא לליובאוויטש אל כ"ק אדנ"ע, וביקש ממנו הוכחה בנוגע למציאות המלאכים — שהרי להיותם מב' יסודות הדקים, אף אחד לא ראה אותם ולא מישש אותם, א"כ, מניין ההכרח על מציאותם? ...!

וכאשר כ"ק אדנ"ע ראה שלא ישכנע אותו ע"י טענות שכליות — המשיל לו משל:

מצד ההתקשרות עם העצמות שע"י קיום המצוה — שזהו אמיתית ענין השכר: "שכר מצוה מצוה" (אבות פ"ד מ"ב) — הנה ענין זה הוא בכל המצוות בשהו, ללא נפק"מ בין מצוה חמורה למצוה קלה, מן התורה או מדרכנן או מנהג ישראל.

ובלשון הידוע: כל המצוות מתייחסים אל העצמות (ראה סה"ש תורת שלום ס"ע 190 ואילך).

ונמצא, שע"י כל מצוה נעשית עלי' בלתי מוגבלת — כיון שענינה של כל מצוה הוא ההתקשרות עם העצמות (מהנחה בלתי מוגה). (126) ראה סה"ש תרפ"ח ע' 21. וש"נ. וראה גם תר"מ ח"ח ע' 136 ואילך. וש"נ.

124 לקו"ת ר"פ בחוקותי ד"ה אם בחוקותי הא' (מה, ג. מז, ב). ובכ"מ.

125 והענין בזה:

אמרו רז"ל (תנחומא עקב ב. דב"ר פ"ו, ב. ועוד) "לא תהא יושב ושוקל במצוותי של תורה כו' אחת קלה שבקלות ואחת חמורה שבחמורות כו'". ולכאורה: כיון שמצוה זו היא "קלה שבקלות" ומצוה זו היא "חמורה שבחמורות" — כיצד כולם שוים?

אך הענין הוא — שהחילוקים שבמצוות הם רק בדרגת העבודה "על מנת לקבל פרס", שהו"ע השכר, שאינו שוה בכל המצוות, וכל זה הוא בבחינת הגילויים; אבל כאשר העבודה היא "שלא על מנת לקבל פרס", אלא

מקראסאניע לליובאוויטש — נוסעים בעגלה.

[גם עובדה זו קשורה עם סיפור¹²⁷]:

כאשר התחילו לבנות ברוסיה כבישים ומסילות ברזל — צוה ניקאליי שמסילת הברזל תעבור דרך ליובאוויטש. וכאשר הצמח-צדק שמע זאת, אמר: בד' אמות שלי הנני בעל-הבית (כי הצ"צ לא רצה שליובאוויטש תהפוך ל"כרך", כיון ש"ישיבת כרכים קשה"¹²⁸).

וכאשר שאל יהודי אחד את הצ"צ אם לקבל את ההצעה שמציעים לו לבנות את מסילת הברזל, השיב הצ"צ, שיקבל את ההצעה על כל חלקי מסילת הברזל משני הצדדים, מלבד על קטע מסילת הברזל שצריך לעבור בסמיכות לליובאוויטש. ואכן עשה כהוראת הצ"צ, והרויח בזה ממון רב. ואילו חלק מסילת הברזל שהי' צריך לעבור בסמיכות לליובאוויטש — לקח אינדיהודי, וכאשר התחיל לבנות, שקע היסוד שעליו היו צריכים לבנות את הדרך, וכאשר תיקנוהו, התקלקל משהו אחר, והקבלן ("פאָדראַטשיק") הפסיד הון רב.

ומאז עד לזמנו של כ"ק אדנ"ע, לא היתה בליובאוויטש מסילת ברזל, והיו צריכים לנסוע בעגלה רתומה לסוסים. וכל זה — בגלל דברי הצ"צ: בד' אמות שלי — הנני בעל-הבית!].

ובכן: בעגלה ההולכת מקראסאניע לליובאוויטש יושבים משכילים ודנים ע"ד הוכחה על מציאות המלאכים. ישנם איפוא שלש מחשבות: הסוס שמושך את העגלה, חושב, שכוונת הנסיעה היא בכדי שבבואו לליובאוויטש יתנו לו תבן לאכול. בעל העגלה חושב שכוונת הנסיעה היא שבבואו לליובאוויטש יקבל את התשלום עבור הנסיעה ויוכל לקנות צרכי השבת. ואילו המשכילים חושבים שכוונת הנסיעה היא שבבואם לליובאוויטש יזכו לתוספת בירור בענין המלאכים.

וסיים כ"ק אדנ"ע: וכי משום שהסוס חושב אודות התבן — לא קיימת מציאותם של המלאכים? ...!

*

לג. בין הענינים שנאמרו בהפטרת היום אודות משיח — "והריחו ביראת ה'"¹²⁹, "דמורח ודאין"¹³⁰.

(129) ישעי' יא, ג.

(130) סנהדרין צג, ב.

(127) ראה שיחת יום א' דחה"פ תרח"ץ

בתחלתה (סה"ש תרח"ץ ע' 263).

(128) כתובות קי, ב.

וכבר שקו"ט בזה¹³¹ — כיצד יוכל משיח לדון ע"פ הריח, בה בשעה שע"פ דין התורה יש צורך בעדים, והרי התורה היא נצחית, ולא תשתנה לעולמים?

יש מתרצים שלא מדובר אודות דין ממש, כי אם אודות בירור וסימן בלבד. כלומר: הצורך בעדות הוא — כאשר יש ספק אצל ב"ד, וצריכים לברר את הספק, אזי בירור הספק צריך להיות ע"פ עדים דוקא. אבל כאשר אצל הדיין אין ספק בדבר, אזי אינו צריך לייסד את הדין על עדות דוקא. וע"ד דין מרומה¹³², שאע"פ שהדבר מתאים ע"פ כל הכללים, מ"מ, ניכר להדיין שהאמת אינו כן. ומ"מ רוצה למצוא איזה סימן בדבר, ועל זה יועיל ענין הריח.

אמנם, מלשון חז"ל "מורח ודאין", וגם מלשון הכתוב, משמע, שמדובר אודות דין ומשפט ממש.

וההסברה בזה — שמצינו בדיני מלך¹³³ שמפני תיקון העולם יכול לשפוט גם ללא עדות, אלא שזהו בדרך הוראת שעה כו'. ובענין זה הוא החדוש דמשיח — שישפוט גם ע"פ הריח.

לד. וע"פ הידוע שכל סיפורי התורה אינם סיפורים סתם, אלא הוראות — צריך להבין: מה נוגע לנו לדעת אופן הנהגתו של משיח ד"מורח ודאין"?

בפשטות אפשר לומר, שנוגע לנו לדעת זאת, בכדי לבחון את מלך המשיח אם ביכלתו לשפוט ע"פ הריח, וכמסופר בגמרא¹³⁰ בנוגע לבר כוכבא, שבחנו אותו בכך, וכאשר ראו שאין בו המעלה ד"מורח ודאין", קטלוהו.

אמנם, ברור הדבר שכאשר יבוא המשיח אזי יכירו מיד את מעלתו, ולא יצטרכו לבחון אותו בהנ"ל.

— בא¹³⁴ הסדרים אצל כ"ק אדנ"ע, ב"יחץ", שבר א' המסובים את המצה לשני חלקים, והתחיל למדוד אותם — להיותו מדקדק — איזה מהם גדול יותר, בכדי להצניעו ל"אפיקומן". ואמר כ"ק אדנ"ע: גדול שצריכים למדוד אותו, אינו גדול. —

(133) ראה רמב"ם הל' מלכים ספ"ג.

(134) שיחת ליל א' דחה"פ תש"ב בתחלתה (סה"ש תש"ב ס"ע 86 ואילך).

(131) ראה צפע"נ סנהדרין שם.

(132) ראה אנציק' תלמודית ערך דין מרומה (כרך ז' ע' רצ ואילך). וש"נ.

אודות משיח — פוסק הרמב"ם¹³⁵: "ואם יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות . . ויכוף כל ישראל לילך בה וכו'",
 [ולהעיר: הפירוש במ"ש הרמב"ם "ויכוף כל ישראל כו" הוא —
 שמשיח לא יתפעל מאלו שיטענו שצריך לילך אחר רוב דעות, ויש צורך
 ב"דמוקרטיא", ואילו הוא "דיקטאטאָר" וכו'; כיון שישנה רק אמת אחת
 — האמת דאלקות, שנמסרה לנו ע"י תומ"צ. וכל הטענות אודות "צדק
 ויושר" כביכול — אם הם נגד התורה, הרי הם נגד האמת, ונגד הצדק
 והיושר. וזוהי גם הוראה בנוגע לעבודתינו עתה בזמן הגלות — שאין
 להתחשב ברוב דעות, ב"דמוקרטיא" וכו'; מה שקובע הוא דבר אחד —
 תורה ומצוות].

ומסיים הרמב"ם: "הרי זה בחזקת משיח. ואם עשה והצליח ובנה
 מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל — הרי זה משיח בודאי".
 וכיון שכן, הרי מובן שלא יצטרכו לבחון את המשיח בהענין
 ד"מורח ודאין"¹³⁶.

ועכצ"ל, שסיפור התורה אודות משיח ד"מורח ודאין", מהוה
 הוראה בעבודתינו עתה — דכיון שכל הגילויים דלעתיד תלויים במעשינו
 ועבודתינו במשך זמן הגלות, צריך להיות גם עכשיו מעין הענינים
 דלעתיד.

לה. והביאור בזה:

החילוק בין ריח לאכילה הוא — שאכילה היא דבר שהגוף נהנה
 ממנו, משא"כ ריח הוא "דבר שהנשמה נהנית ממנו"¹³⁷, ואילו לענינים
 גופניים אין לו שייכות, שהרי אין כאן דבר שאפשר למשוש בידים. וזהו
 ג"כ החילוק ביניהם — שע"י אכילה נחסר בגוף הדבר, משא"כ ע"י ריח
 לא נחסר מאומה בגוף הדבר. ואף שהריח הוא דבר שאין בו ממש, מ"מ,
 הנשמה נהנית ממנו.

וענינו בעבודה:

ישנם כמה וכמה ענינים שאי אפשר למשוש אותם — קשה למצוא
 בפירוש ב"שלחן-ערוך" אם הם מותרים אם לאו. ישנם ענינים שאפשר
 למשוש אותם — להורות על סעיף מסויים בשו"ע שבו מפורש שזהו
 היפך התורה. אבל ישנם ענינים שאי אפשר למשוש אותם, אבל אעפ"כ

את בר כוכבא (המו"ל).

137) ברכות מג, ב.

135) ה'י' מלכים ספ"א.

136) חסר הביאור מדוע הוצרכו לבחון

יכולים להבחין אם נודף מהם ריח של יראת-שמים ("צי עס שמעקט מיט יר"ש") או ההיפך ח"ו.

וזהו ענין "מורח ודאין" — שבזמן דעקבתא דמשיחא ישנם כו"כ ענינים שביחס אליהם צריכים להשתמש בחוש הריח, להרגיש בחוש הריח אם הם מוסיפים בתומ"צ ויר"ש אם לאו, ולפסוק דין בפועל על סמך זה — שכאשר מרגישים בחוש הריח שענין מסויים הוא סתירה ליראת-שמים, צריכים ללחום בהחלט כנגדו.

לו. בזמנו¹³⁸ של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע דרשה ממשלת רוסיא שהרבנים יצטרכו ללמוד גם חכמות חיצוניות, ולמטרה זו ערכה הממשלה אסיפת הרבנים בעיר המלוכה, פטרבורג.

באסיפה זו השתתף גם כ"ק אדנ"ע, ונעמד בתוקף גדול נגד דרישת המלוכה, אע"פ שרוב הנאספים הסכימו לדרישת המלוכה, ובפרט לאור האיום שאם לא תתקבל הדרישה, אזי יערכו פוגרומים... ואעפ"כ התנגד כ"ק אדנ"ע לדרישת המלוכה בכל תוקף ועוז.

אחד מגדולי הרבנים פנה אל כ"ק אדנ"ע ושאל אותו: כיצד הנכם בטוחים לעמוד בתוקף גדול נגד דרישת המלוכה, בה בשעה שישנו איום של פוגרומים רח"ל? והשיב כ"ק אדנ"ע: כיון שדבר זה מנגד ליראת-שמים. ושאל הרב הנ"ל: מהו המקור לכך? והשיב כ"ק אדנ"ע: הנני מרגיש כך! ושאל הרב הנ"ל בפליאה: ליובאוויטשער רבי! על ההרגש שלכם הנכם סומכים? והשיב כ"ק אדנ"ע: כן! ואמר הרב הנ"ל: אם כן, אעמוד גם אני לצדכם ואסייע לכם.

ובאסיפה השני, פעל כ"ק אדנ"ע יחד עם המסייעים שלו, והרב הנ"ל עם המסייעים שלו, וביטלו את הגזירה.

לז. נוסף¹³⁹ על הברור שמצד חוש הריח, יש גם ברור מצד הנסיון בשנים הקודמות, וכמאמר¹⁴⁰ אין חכם כבעל הנסיון.

כאשר מסתכלים בהענינים שהיו בשנים שעברו, ורואים את התוצאות שהיו מהם, ורואים איך שרבותינו לחמו נגדם בכל תוקף — הנה כאשר דנים אודות ענינים אלו או הדומים להם, בדורנו זה, הרי

(138) ראה סה"ש תרפ"ה ע' 91. וש"נ. (140) עקידה פ' נח (שער יד ד"ה [הקדמה] השלישית). מעבר יבוק שער ב. (139) מכאן ואלך ראשי-פרקים בלבד וראה גם לעיל ע' 160. וש"נ. (המור"ל).

נוסף על הבירור שמצד חוש הריח, נכלל הדבר בגדר ד"שאל איך ויגדך זקניך ויאמרו לך" ¹⁴¹.

ולהעיר, שלדעת כמה ראשונים ¹⁴² נכלל ענין זה במנין המצות. וגם לפי הדעות שאין זה בכלל מנין המצות, מ"מ הרי זה ציווי התורה.

לח. בכל דור יש ענין מיוחד שבו מתגברת הקליפה ביותר.

וכדאיתא בגמרא ¹⁴³ "אל (מנשה לרב אשי), אי הות התם הות נקוט בשיפולי גלימא ורהטת אבתראי", כי בדור ההוא הי' תוקף הקליפה דע"ז.

אחת הקליפות שבדורנו זה הוא קליפת ה"דמוקרטיא", היינו, שכל דבר וענין צריך לברר ע"פ רוב דעות, ועד שגם עניני התומ"צ מכריעים ע"פ הרוב.

ובכן: צריך לדעת שישנם ענינים שלא שייך בהם רוב דיעות. וכמו חוקי הטבע שהטביע הקב"ה, שחוקים אלו לא ישתנו בשום אופן ע"י רוב דעות.

ולמשל, גם אם תהי' החלטה ע"פ רוב דעות שהאבן צריכה לעלות מלמטה למעלה — לא יפעול זאת על האבן מאומה, והאבן תרד כטבעה מלמעלה למטה.

ואם בחוקי הטבע כן הוא, עאכו"כ בחוקי התורה שהם סיבת הטבע, וכמ"ש ¹⁴⁴ "אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי", שאין שייך בזה הכרעת הרוב.

ולכן, גם אם חתם על שטות זו שב"קאנסטיטושאן" (חוקת-היסוד) — הרי בנוגע לפועל אין צריך להתחשב בזה, ולא יתפעל גם אם יאמרו עליו שהוא "דיקטאטאָר" (רודן) של השו"ע.

ועי"ז נזכה לגילוי המשיח ש"יכוף" את כל ישראל לחזק בדקה, שיבוא ויגאלנו בקרוב ממש.

* * *

לט. דובר אודות פלוגתת ר"א ורע"ק אם כל מכה היתה של ארבע או של חמש (אם המכות היו רק בד' היסודות או גם בחומר היולי) —

(143) סנהדרין קב, ב.

(144) ירמי' לג, כה.

(141) האזינו לב, ז.

(142) ראה רמב"ם הל' ממרים בתחלתו.

סהמ"צ שלו שורש א'. מ"ע קעד. מל"ת שיב.

בהלכה, לענין איסור חמץ, והביאור בעבודת האדם — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חט"ז ע' 87 ואילך.¹⁴⁵

* * *

מ. סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁴⁶, שבימי כ"ק אדמו"ר הזקן (בין השנים תקנ"א-תקנ"ג) הי' דוחק בפרנסה, ויחידי סגולה מהחסידים, והם כ"ק אדמו"ר האמצעי, הרה"צ ר' אהרן מסטאָרשעליע, הרה"ח ר' פנחס רייזעס, נכנסו לאדמו"ר הזקן, וביקשוהו לעזור רחמים רבים על זה.

ויאמר להם כ"ק אדמו"ר הזקן: כאשר נותנים השפעה מלמעלה, צריך לעשות למטה כלים לקבל אותה. והכלים הם — אהבה ואחוה ולא קנאה ורכילות. ולכן כשהנהנים מברכים את ישראל, אומרים "אקב"ו לברך את עמו ישראל באהבה", שיש בזה ב' פירושים: א) שברכת הכהנים תהי' באהבה. ב) שמברכים שתהי' אהבה בין בני". והאהבה היא כלי לכל הברכות מ"יברכך" עד "שלום".

אח"כ יצא כ"ק אדמו"ר הזקן לביהמ"ד, ועלה על הבימה, בכדי שכולם יוכלו לראות ולשמוע,

— ואף שידוע שרבינו הזקן הי' לו קול אדיר, קול איום וקול נעים, אעפ"כ עלה על הבימה —

ואמר¹⁴⁷: "מכלכל חיים בחסד", ולא בה"ברייהויו" (מקום עשיית יין-שרף. כי, דוחק הפרנסה הי' בגלל שהממשלה לקחה לעצמה את המונופול לעשות י"ש, שעד אז היו הכל יכולים לעשות הי"ש בעצמם, והיו מוכרים אותו, ומזה הי' פרנסת הרבה מבנ"י, ומאז נסתם מקור פרנסה זה). חסד שלמעלה אינו דומה לחסד שלמטה, כי החסד שלמטה הוא רק גורם להשפעה בלבד, משא"כ החסד שלמעלה הוא בעצמו ההשפעה. וזהו "מכלכל חיים בחסד". אלא שצריך לעשות כלים לקבל זאת, והכלים הם — אהבה ואחוה.

והשנה ההיא הי' שפע של פרנסה בהרחבה.

סיפור זה סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר בשנת חצר"ת¹⁴⁶. וסיים: גם

(145) בשילוב עם שיחות ליל ב' דחה"פ (סה"ש תרח"ץ ע' 283 ואילך).
 תשי"ד. (147) ראה גם תו"מ — רשימת היומן
 (146) שיחת יום אחש"פ תרח"ץ בסופה ט"ע שסג ואילך.

כעת צריכים לזה, ורק שצריך שה"רבי" יאמר זאת. והרי דברי צדיקים קיימים לעד¹⁴⁸, אלא שמכוסים הם וצריך לגלותם.

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) מאחר שדברי צדיקים קיימים לעד, הרי הדברים קיימים גם עכשיו.

יתן השי"ת שיהי' פרנסה בהרחבה, ויוסרו כל הדאגות. והגם שהדאגות הן על ענינים שאין בהם ממש, שרק דואג "פן יחסר לחמו"¹⁴⁹ כו', אבל אעפ"כ הרי גם דאגות אלו מבלבלות,

— וכמו שאומרים על אחד שאינו חולה אלא הוא עצבני ("נערוועז"), הרי גם זה עצמו חולי הוא —

והרי האופן היותר טוב להסיר דאגות אלו הוא — עי"ז שיהי' שפע פרנסה בהרחבה וכל המצטרך,

שיהי' קיץ בריא וקיץ מוצלח בכל הענינים הגשמיים ובכל הענינים הרוחניים.

* * *

מא. אחת המעלות שמצינו במשיח היא — "ושפט בצדק דלים"¹⁵⁰.

כבר דובר לעיל (סל"ד) שכל סיפורי התורה אודות הנהגותיו של מלך המשיח, הם הוראות בעבודתינו עכשיו, כי הגילויים דלעתיד תלויים במעשינו ועבודתינו עכשיו, והיינו, שע"י עבודתנו עכשיו באופן דמעין דלעתיד, עושים כלים לקבל את האורות והגילויים דלעתיד.

הפירוש "ושפט בצדק דלים" אינו רק כפשוטו, שלא יעשה עול במשפט, שהרי זהו מילתא דפשיטא, כי אם, כפי שפירש כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁵¹ שהמשפט בצדק היינו שמלך המשיח ילמד זכות על כל ישראל, וכמארז"ל¹⁵² "אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו".

חובתם של דיינים אינה רק בכך שכאשר באים אליהם לדבר משפט אזי ישפטו כפי הדין; בכך אינם יוצאים עדיין ידי חובתם, אלא עליהם לסבב בכל ערי ישראל, להשפיע עליהם, ולהדריך בדרך התורה והמצוה.

(150) שם יא, ד.

(151) לקו"ד ח"ב שיו, ב. סה"ש תר"ץ ע'

.118

(152) אבות פ"ב מ"ד.

(148) ראה אג"ק אדמו"ר מוהררי"צ ח"ג

ע' תקעו. ח"ד ע' שלט. ח"י ע' קמו. ח"א ע'

שכט.

(149) ע"פ ישעי' נא, יד.

וכדאיתא בתדב"א¹⁵³ "שהי' להם לסנהדרי גדולה לילך ולקשור חבלים של ברזל במתניהם . . ויחזרו בכל עיירות ישראל כו". הסנהדרין אינם צריכים לחכות עד שיבואו ישראל אליהם לבקש תורת ה' מפייהם, אלא עליהם לסבב בערי ישראל, ולחגור עצמם בשלשלאות של ברזל, דבר המביא לזריזות, בכדי שיספיקו להיות ביותר עיירות. ואם אינם עושים כן, הרי הקולר תלוי בצווארם. וכמארז"ל¹⁵⁴ שסנהדרין ההורגת אחת לשבעים שנה נקראת חבלנית.

וכיון שכל הענינים דלעתיד תלויים במעשינו עכשיו, לכן, כל אחד ואחד שיש לו השפעה על סביבתו, על מכריו, או גם על איש יחיד, עליו לחגור עצמו בשלשלאות של ברזל, ולהדריכם בדרך התורה והמצוה.

* * *

מב. בענין "והניף ידו על הנהר"¹⁵² שנאמר גבי משיח, נתבאר בהמאמר¹⁵⁵ שבקיעת הנהר דלעתיד היא הכנה להתגלות פנימיות התורה ע"י מלך המשיח, כי, כשם שקרי"ס היתה הכנה לגילוי גליא דתורה בשעת מ"ת, כך גם בקיעת הנהר דלעתיד תהי' הכנה לגילוי פנימיות התורה לעתיד.

ונתבאר, שבאמת הנה גם פנימיות התורה ניתנה כבר בשעת מ"ת, שהרי מתן תורה לא יהי' עוד פעם¹⁵⁶, כי כל התורה ניתנה כבר בשעת מ"ת, אלא שעד עכשיו הי' בגילוי רק גליא דתורה בלבד, ולעתיד תתגלה גם פנימיות התורה.

וכיון שכל הענינים דלעתיד תלויים במעשינו עכשיו כנ"ל, לכן, ההכנה לבקיעת הנהר דלעתיד היא — לימוד והפצת פנימיות התורה.

וגם בזה אין צריך לחכות עד שיבואו אליו לבקש פנימיות התורה מפיהו, אלא עליו לחגור עצמו בשלשלאות של ברזל, ולהפיץ את פנימיות התורה בכל מקום שידו מגעת.

וע"י ההתעסקות בהפצת המעינות חוצה, נזכה לההבטחה דקא אתי מר¹⁵⁷, במהרה בימינו.

* * *

ח"א ע' שסו. סה"מ עטר"ת ע' רצא. תרפ"א
ע' קסז. תרפ"ה ע' קצט. תש"ט ע' 57. ועוד.
(157) ראה אגה"ק דהבעש"ט — כש"ט
בתחלתו. ובכ"מ.

(153) רבה — פי"א.
(154) מכות ז, א (במשנה). וש"נ.
(155) פ"ה ואילך (לעיל ע' 242 ואילך).
(156) ראה סה"מ תרכ"ו ע' שכו. תרנ"ו ע'
שנו. המשך תרס"ו ע' כג. ע' תקמו. תער"ב

מג. דובר לעיל (סי"א) ששש"פ הוא זמן לידת הנשמות, וכיון ש"אין בן דוד בא עד שיכלו כל נשמות שבגוף", לכן שש"פ הוא הכנה לגילוי הארת המשיח באחש"פ.

כל ענין צריך להביא לידי פועל.

לידה הו"ע גילוי ההעלם. לידת הנשמות הוא ע"י לימוד התורה וקיום המצוות, כי תכלית ירידת הנשמה למטה היא — "אני לא נבראתי אלא לשמש את קוני"158. ולכן, ענין לידת הנשמות בעבודה בפועל הוא — שיהיו הבנים לומדי תורה.

וכשם שמ"ת הי' ע"י חינוך הבנים, כמאמר¹⁵⁹ בנינו ערבים בעדינו, כך גם גילוי פנימיות התורה דלעתיד, הוא ע"י חינוך הבנים, שיעמידו דור של "זרע ברך הוי"160, אשר עמהם יצאו לקראת משיח צדקנו.

ענין החינוך תלוי בידי האמהות. ולכן, עליהן לדעת את גודל האחריות וגודל הזכות שבידיהן.

ולכן, בפרשה שקורין היום בתורה, מסופר אודות שירת מרים¹⁶¹, וגם ההפטרה היתה צריכה להיות "ותשר דבורה"¹⁶² (אלא שמשום כבודו של משיח מפטירין "וידבר דוד"³), אשר ע"י עבודתה פעלה "ותשקוט הארץ ארבעים שנה"¹⁶³, שקיטה מכל הענינים המבלבלים,

וכך גם עכשיו, שע"י עבודת האמהות שיחנכו את בניהם בדרך התורה, יסירו את כל הענינים המבלבלים, ויעמידו דור של "זרע ברך הוי", שנצא עמהם מהגלות לקראת משיח צדקנו במהרה בימינו.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן לכל האורחים הנוסעים לערי השדה, יין מההתועדות, כדי לערוך התועדות במקומם¹⁶⁴.

אח"כ ברך כ"ק אדמו"ר שליט"א ברכת המזון על הכוס, ואחרי תפלת ערבית והבדלה, נתן לכל הנאספים מ"כוס של ברכה".

טרם צאתו אמר:]

קיץ בריא וקיץ שמח, און אַ געזונטער תמיד.

(161) בשלח טו, כ ואילך.

(162) ס' שופטים ה, א ואילך.

(163) שם, לא.

(164) ראה גם שיחת אחש"פ דאשתקד

בסופה (תו"מ חיי"ט ס"ע 338). וש"נ.

(158) משנה וברייתא סוף קידושין (ע"פ

הגירסא בש"ס כת"י (אוסף כתבי היד של

תלמוד הבבלי — ירושלים תשכ"ד). וכ"ה

במלאכת שלמה למשניות קידושין שם. ועוד).

(159) שהש"ר פ"א, ד.

(160) ישעי' סא, ט.